

Nr 75.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag för budgetåret 1953/54 till riksarkivet; given Stockholms slott den 20 februari 1953.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Ivar Persson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås, att statens heraldiska verksamhet överflyttas från riksheraldikerämbetet till en särskild heraldisk sektion inom riksarkivet, vilken föreslås skola stå under ledning av en tjänsteman med titeln »heraldiker och förste arkivarie» i lönegrad Ce 31. För handläggning av komplicerade och principiellt viktiga heraldiska ärenden föreslås inrättande av en »Statens heraldiska nämnd» med riksarkivariern som ordförande.

I propositionen framläggas också de slutliga anslagsäskandena till avlöningar och omkostnader vid riksarkivet för nästa budgetår.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 februari 1953.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Persson, följande.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under bilagan åttonde huvudtiteln, punkterna 3 och 4, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition, för budgetåret 1953/54 beräkna

dels till Riksarkivet: Avlöningar ett förslagsanslag av 805 500 kronor,

dels ock till Riksarkivet: Omkostnader ett förslagsanslag av 113 800 kronor.

Sedan beredningen av dessa anslagsfrågor numera avslutats, anhåller jag att få ånyo anmäla desamma.

1. Riksarkivet: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1951/52	512 300	637 514
1952/53 (statsliggaren s. 440)	635 000	
1953/54 (förslag)	810 500	

Riksarkivets anslagsäskanden.

I sina anslagsäskanden för nästa budgetår framlägger riksarkivet, förutom önskemål om ökad medelsanvisning för bestridande av automatiska utgiftsökningar, i huvudsak följande förslag:

- 1) inrättande av en kanslibiträdestjänst i Ce 11,
- 2) fortsatt tillfällig anställning av en bokbindare i 11 löneklassen,
- 3) uppflyttning av en biträdestjänst vid bokbinderi- och konserveringsavdelningen från Ce 11 till Ce 15,
- 4) uppflyttning av en biträdestjänst vid reproduktionsavdelningen från Ce 8 till Ce 10.

Omorganisation av riksheraldikerämbetet.

I anledning av en vid 1946 års riksdag väckt motion (I: 243) hemställde riksdagen i skrivelse den 30 april 1946, nr 179, om en översyn av riksheraldikerämbetets former för organisation och finansiering samt vidtagande av de åtgärder, som en dylik översyn kunde anses påkalla.

Genom beslut den 3 juni 1949 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla en sakkunnig för att verkställa den av riksdagen begärda översynen. Samma dag tillkallade departementschefen såsom sakkunnig för ändamålet *kanslirådet i ecklesiastikdepartementet greve A. Ehrensvärd*. Efter slutfört uppdrag har utredningsmannen den 15 maj 1952 inkommit med betänkande omfattande utredning och förslag i ämnet (stencilerat).

Nuvarande förhållanden.

Arbetsuppgifter. För riksheraldikerämbetets verksamhet gäller instruktionen för riksheraldikern den 11 mars 1813 med tillägg den 14 augusti 1885 (SFS 1885: 52) och den 20 mars 1936 (SFS 1936: 57).

Instruktionen från 1813 uppehåller sig huvudsakligen vid vad riksheraldikern har att iakttaga vid uppgörande av förslag till adliga vapen, vilket vid tiden för instruktionens tillkomst utgjorde hans främsta arbetsuppgift. I slutet av instruktionen finnes en bestämmelse om att riksheraldikern därjämte skall »uppgifva förslag till Sigill och Stämplar för enskilde Corporationer, då han derom blifver anmodad». »Kansli Styrelsen» — upplöst 1833 — respektive vitterhetsakademien hade däremot att befatta sig med ändringar i rikets sigill eller uppgörande av förslag till sigill för »Rikets Collegier, Höfdingedömen, Militaire Embeten eller andre af Kongl. Majt autho- riserade inrättningar».

Genom det 1885 gjorda tillägget till instruktionen utvidgades riksheraldikerns uppgifter till att omfatta vapen å offentliga byggnader, minnesvårdar, fanor, standar och mynt. Intet vapen finge anbringas å dessa föremål utan efter riksheraldikerns hörande.

I 1936 års tillägg till instruktionen har riksheraldikerns ämbetsuppgifter ytterligare utvecklats. Han skall i mål rörande ansvar enligt lagarna angående rikets flagga, om rikets vapen och om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar samt då fråga uppstått om anhängiggörande av åtal enligt dessa lagar på begäran av vederbörande åklagare lämna upplysning eller avgiva utlåtande rörande heraldiskt spörsmål. Riksheraldikern skall vidare vaka över att »varje på svenska staten eller något dess organ hänsyftande heraldiskt emblem», som av de civila ämbetsverken och försvarsväsendet »allmänt brukas eller å för allmänheten synlig eller tillgänglig plats anbringas», utförts i enlighet med heraldiska regler. Därjämte stadgas, att riksheraldikern skall i ärende rörande fastställelse av kommunalt vapen på begäran av vederbörande kommun eller myndighet verkställa erforderlig heraldisk utredning och avgiva utlåtande. Slutligen erinras i detta tillägg om den i kungörelsen angående ordningen för sökande av tillstånd att använda vissa svenska officiella beteckningar i varumärke m. m.

intagna bestämmelsen om skyldighet för riksheraldikern att verkställa utredning och avgiva utlåtanden i vissa ärenden.

Riksheraldikerns arbetsuppgifter är i huvudsak av granskande och rådgivande karaktär. Någon rätt för riksheraldikern att fastställa vapen föreligger ej; i den mån fastställelse skall förekomma sker detta genom andra myndigheters försorg.

Beträffande omfattningen av riksheraldikerämbetets arbetsuppgifter under femårsperioden 1947—1951 anför utredningsmannen i huvudsak följande.

Medeltalet per år under dessa år avgjorda ärenden är 360, vilket är en i förhållande till ämbetets relativt otidsenliga arbetsuppgifter och säregna konstruktion tämligen hög siffra. Endast en mindre del av de ärenden, som behandlas av riksheraldikern, handläggas efter remiss från annan myndighet; antalet ärenden visar sålunda, att ett jämförelsevis stort intresse finnes för heraldiska spörsmål.

De *statliga ärendena* uppvisa ett årligt medeltal på 74 för de senaste fem åren. Dessa ärenden prövas av riksheraldikern i allmänhet efter framställning eller remiss från andra statliga organ. I denna grupp utgjorde granskningen av landskaps- och länsvapen tidigare de väsentligaste ärendena. Sedan samtliga sådana vapen nu fastställts, har riksheraldikern inom detta område numera till huvudsaklig uppgift att syssla med granskning av och i enstaka fall uppgörande av förslag till emblem och vapen för civila och militära organ och institutioner. Föremål för riksheraldikerns granskningskyldighet utgör bland annat emblem å byggnader, sigill, medaljer, tjänstetecken, brevvignetter, fanor och standar.

En annan grupp utgöra de ärenden, vilka på grund av sin anknytning till kommunala organ betecknas som *kommunala ärenden*. I medeltal har under femårsperioden endast 54 sådana ärenden årligen avgjorts av riksheraldikern. De viktigaste ärendena inom denna grupp äro uppgörande av förslag till och granskning av vapen för städer, köpingar och landskommuner. Dessa ärenden äro i regel av komplicerad natur samt kräva omfattande skriftväxling och ingående undersökningar, innan riksheraldikern kan taga ställning till framlagt förslag respektive avgiva förslag.

De *enskilda ärendena* utgöra den största gruppen av de ärenden, som handläggas av riksheraldikern. Medeltalet per år under åren 1947/51 var 192 d. v. s. mer än 50 procent av samtliga ärenden. De enskilda ärendena äro av mycket skiftande natur och hava endast det gemensamt, att framställning till riksheraldikern gjorts annorledes än genom statliga och kommunala myndigheter. Riksheraldikerns ursprungliga uppgift att uppgöra förslag till adelsvapen torde hänföras till denna grupp. Ärenden av detta slag sakna emellertid numera aktualitet. Närbesläktade med adelsvapen äro vapen för serafimerriddare och för svenska riddare av vissa utländska ordnar. Upprättande av förslag till ordensvapen plägar i regel anföras till riksheraldikern. Föreningar och korporationer vända sig till riksheraldikern för erhållande av förslag till eller granskning av medaljer, plaketter, diplom, klubbmärken, emblem, sigill, fanor och standar. Firmor önska riksheraldikerns utlåtande rörande vapen å varor m. m. och enskilda personer taga

riksheraldikerns sakkunskap i anspråk för identifieringar av släktvapen m. m. En icke ringa tid går åt att skriftligt eller vid besök å riksheraldikerämbetet besvara förfrågningar av enskilda personer rörande skilda heraldiska spörsmål.

Medeltalet *övriga ärenden* utgjorde under åren 1947/51 40.

P e r s o n a l o r g a n i s a t i o n. Beträffande personalorganisationen anför utredningsmannen bland annat följande.

Enligt 1936 års tillägg till instruktionen för riksheraldikern förordnas denne av Kungl. Maj:t.

Några kompetenskrav för riksheraldikern finnas ej.

I nämnda tillägg stadgas jämväl, att riksheraldikern må till sekreterare hos riksheraldikerämbetet antaga en i heraldiska frågor kompetent och i övrigt lämplig person. Därjämte äger riksheraldikern anställa den personal i övrigt, som han för göromålens bestridande finner erforderlig.

Inom ämbetet är nu sysselsatta riksheraldikern och två sekreterare samt viss biträdespersonal; tidvis har personalen till och med varit större. Ingen där tjänstgörande har numera heltidstjänstgöring.

Som konstnärliga medhjälpare för uppgörande av förslag till vapen m. m. anlitar riksheraldikern personer, som till skillnad mot de nämnda ej är anställda i riksheraldikerämbetet. För att belysa omfattningen av detta arbete kan nämnas att ritningar till vapen m. m. under åren 1947/49 i medeltal uppgjordes i 74 ärenden årligen genom riksheraldikerämbetets försorg.

E k o n o m i. Utredningsmannen anför bland annat följande.

Riksheraldikerämbetet intager en särställning bland svenska ämbetsverk så till vida, som ämbetets ekonomi helt är grundad på inflytande sportler. I riksstaten finnes ej upptaget något anslag för riksheraldikerämbetet, utan såväl löner till personalen som övriga utgifter bestridas av medel, som inflyta genom ämbetets verksamhet. Ekonomiskt stöd från staten lämnas endast genom tjänstebrevsrätt och genom förmånen att utan ersättning få disponera erforderlig lokal.

Enligt 1936 års tillägg till instruktionen äger riksheraldikern uppbära ersättning av den som anlitar honom med belopp, som av honom bestämmes inom vissa angivna gränser med hänsyn till det arbete, uppdraget påfordrat. Riksheraldikern äger sålunda för uppgörande av förslag till nytt vapen eller till omarbetning av äldre vapen, i varje fall åtföljd av vederbörligt utlåtande, uppbära lägst 100 och högst 500 kronor. För uppgörande av ritning till redan befintligt vapen, jämte utlåtande, äger han uppbära lägst 25 och högst 150 kronor samt för granskning av inlämnad teckning, jämte utlåtande, lägst 25 och högst 150 kronor. Slutligen äger riksheraldikern för annat utlåtande, som offentlig myndighet eller enskild person begär, uppbära lägst 15 och högst 200 kronor. Endast för av åklagare begärda upplysningar och utlåtande i mål rörande ansvar enligt lagarna angående rikets flagga, om rikets vapen och om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar samt för vissa av patent- och registreringsverket begärda upplysningar utgår ej någon ersättning. I 1936 års tillägg stadgas vidare att, då utförandet av en ritning eller målning krävt särskilda omkostnader, skola dessa ersättas

enligt räkning, som utställt av den, som verkställt arbetet, samt granskats och godkänts av riksheraldikern. Slutligen finnes i tillägget den bestämmelsen, att riksheraldikern må i ärenden rörande fastställelse av kommunalt vapen, därest synnerligen omfattande utredningsarbete förekommit, tillgodoföra sig förhöjd ersättning.

Riksheraldikerämbetets inkomster uppgingo under femårsperioden 1947/51 till följande belopp:

	Totalbelopp	Medeltal per år
För statliga ärenden	17 842	3 568
» kommunala ärenden	77 710	15 542
» enskilda ärenden	38 593	7 719
Summa kronor	134 145	26 829

Huvudparten av inkomsterna användes till avlöningar åt personalen vid riksheraldikerämbetet. 1947/51 utbetalades i medeltal 23 893 kronor årligen i avlöningar och arvoden. I sagda belopp har medräknats ritningsarvoden, som i medeltal uppgått till 4 700 kronor. Riksheraldikern har för egen räkning tillgodofört sig i medeltal 7 987 kronor per år. Avlöningar till sekreterare och biträden (med undantag av ritningsbiträden) ha i medeltal utbetalats med 11 206 kronor årligen.

Omkostnaderna vid riksheraldikerämbetet — innefattande utgifter för bokinköp, bokbindning, tjänsteresor, telefon, lyse, papper, städning m. m. — ha under åren 1950 och 1951 uppgått till 3 471 respektive 3 428 kronor.

Efter den 1 juli 1949 har den ordningen genomförts, att, sedan expensutgifterna för månaden bestritts, återstoden av inkomna medel uppdelats i två hälfter, varav den ena tillfallit riksheraldikern och den andra fördelats lika mellan de bägge sekreterarna.

Utredningsmannens förslag.

Utredningsmannen erinrar om den kritik mot riksheraldikerämbetets organisation, som framförts i den förutnämnda motionen I:243 vid 1946 års riksdag och i riksdagens revisorers berättelse för budgetåret 1947/48. Han påpekar också, att kritik riktats mot ämbetet även i andra sammanhang, såväl i som utom riksdagen, och anför härom:

Det har därvid ej allenast gällt dess organisation och principerna för finansieringen utan även det sätt, varpå ämbetet utövat sina funktioner. Denna kritik har dock ofta framförts såsom klander mot vissa detaljer i av ämbetet föreslagna vapenbilder, särskilt kommunala, men även gällt principerna för ämbetets handläggande av ärenden. Därvid har framhållits, att tillfälligheter ofta fått bestämma utseendet av ett vapen samt att bättre resultat skulle vunnits, därest ett säkrare, på historiskt material baserat bedömande legat till grund för besluten. Ämbetet skulle i stället ofta ha fastnat på obetydligheter och vidhållit sin uppfattning om dylika på ett sådant sätt, att långvariga diskussioner med vederbörande kommun eller organisation, som underställt ämbetet förslag till vapenbilder, uppkommit. Likaledes har anmärkts, att ämbetet icke alltid följt vad som från heraldiskt intresserat håll kallats heraldikens »lagar». Beträffande emblem för äm-

betsverk m. fl. eller militära emblem skulle ämbetet icke alltid hava tagit hänsyn till ämbetsverkets natur och dylikt, varför även här otillfredsställande resultat framkommit.

Ett bedömande av värdet av denna kritik är svårt. Ofta synas helt oväsentliga detaljer tagits till utgångspunkt för kritiken. Vad det klander beträffar, som framkommit mot ämbetet att icke följa den heraldiska vetenskapens »lagar», torde böra framhållas att, om man över huvud kan tala om heraldisk »vetenskap», omfattar denna vetenskap endast en översikt av vapnens historiska utveckling, samt att de uppgivna »lagarna» äro framkonstruerade av heraldiskt intresserade personer. Lämpligare uttryck torde vara vissa »regler» som under tidernas lopp utkristalliserats allt efter som vapnens utseende undergått en utveckling liksom varje tid i viss mån satt sin prägel på byggnader, möbler, klädedräkt och dylikt. Något strikt fasthållande vid vissa för all framtid gällande »lagar» eller »regler» torde icke kunna förordas. Varje tid måste få sin typ av vapenbilder. De i vår tid fastställda kommunvapnen måste få annat utseende och innehåll än föregående tidens; det betydelsefulla torde vara att en vapenbild ger ett begrepp om vad den representerar, med andra ord att symbolerna äro begrippliga. Detta gäller såväl emblem för ämbetsverk, korporationer och dylikt som vapen för städer, kommuner m. fl.

Då någon organiserad utbildning i heraldik icke kan tänkas, särskilt som en sådan endast skulle intressera ett fåtal personer, torde den bästa förutsättningen för en riktig behandling av heraldiska spørsmål finnas hos dem, som hava grundlig insikt i historisk vetenskap. Därigenom ernås även förtrogenhet med det arkivmaterial, som i så många fall måste begagnas. Ofta kan endast genom dylikt material en säker grund finnas för lämpliga vapenbilder. Den speciella insikten i rent heraldiska frågor torde få vinnas genom tillgänglig litteratur i ämnet och genom studier av heraldiska förebilder. Därest ett verkligt gott resultat skall ernås, fordras vidare ett klart begrepp om vad saken gäller utan fasthållande vid detaljer av ringa eller ingen vikt. Särskilt när det gäller nya kommunvapen, där äldre sigill och vapen icke giva någon ledning, torde vederbörande kommuns önskingar böra tillgodosas utan alltför mycket småaktigt ändrande. Klart är att även konstnärliga krav böra så vitt möjligt tillgodosas.

Utredningsmannen anser, att den anförda kritiken mot det nuvarande riksheraldikerämbetet är svår att bedöma för en lekman men framhåller att, därest det för framtiden anses nödvändigt att bibehålla en statlig myndighet i heraldiska frågor, denna myndighet bör i allt likställas med andra statliga myndigheter, särskilt i fråga om organisation, finansiering och rekrytering.

Därefter kommer utredningsmannen in på frågan om det överhuvudtaget finns tillräckligt med uppgifter för ett statligt ämbete inom heraldikens område. Utredningsmannen anser att detta är fallet. I anslutning härtill anföres i huvudsak följande.

Riksheraldikern har i första hand att handhava alla frågor, som kunna falla under den statliga heraldiken. Han skall sålunda vaka över att varje på svenska staten eller något dess organ hänsyftande heraldiskt emblem,

som av statens verk, inrättningar, styrelser och kårer eller enskilda stats-tjänstemän allmänt brukas eller på för allmänheten synlig eller tillgänglig plats anbringas, utförts i enlighet med brukliga heraldiska regler. För att kunna genomföra denna övervakningsuppgift bruka dylika emblem icke fastställas och utföras, förrän de granskats av riksheraldikern. På samma sätt är fastställt, att beträffande modeller till fanor, standar, trumpetfanor, notställsdekorationer samt sigill m. m. vid armén det heraldiska utförandet skall underställas riksheraldikerämbetet. Vid sidan av dessa uppgifter ifråga om statliga heraldiska frågor hava särskilt under senaste tid kommunala vapen kommit att sysselsätta riksheraldikern i betydande utsträckning. Det har uppstått ett stort intresse att få dylika vapen (och flaggor) fastställda. Ämbetet är då den myndighet som skall yttra sig över uppgjorda förslag. Oftast hava dessa förslag uppgjorts inom ämbetet i samråd med vederbörande kommunala myndigheter, varför uppgörandet av förslag och granskningen kombinerats. Även om uppgörandet av förslag i detta avseende icke kan anses åligga riksheraldikern är det i hög grad lämpligt att så sker. Någon skyldighet att biträda enskilda organisationer eller korporationer med anskaffande av emblem finnes icke, men ämbetet har härvidlag i stor utsträckning tillmötesgått framställda önskemål. När enskilda personer vända sig till ämbetet för att få råd i heraldiska spörsmål, har ämbetet biträtt dem med förslag. Detta gäller bland annat uppgörande av förslag till vapensköldar för serafimerriddare eller för svensk innehavare av högre utländsk orden, i fall då vapensköldar pläga uppsättas på offentlig plats. Enligt stadgan för de svenska riddarordnarna ingår bland rikshäroldens åligganden att i samråd med riksheraldikern besörja, att serafimervapen bliva utförda. Om något statligt ämbete med heraldiska uppgifter icke skulle finnas, kunde här uppstå besvärliga situationer. I detta sammanhang kan framhållas, att enligt den äldre instruktionen för riksheraldikern en av hans främsta uppgifter var utarbetandet av adliga vapen; denna uppgift har genom utvecklingens gång förlorat sin betydelse, men så länge i regeringsformen finnas bestämmelser om upphöjande i adligt stånd, bör stadgande om skyldighet för riksheraldikern att uppgöra förslag till adliga vapen kvarstå. Om av någon anledning upphöjande i adligt stånd åter blir aktuellt, är det givet, att vapen för nya adelsmän böra underkastas offentlig granskning och då blir ett heraldiskt ämbete den naturliga granskningsmyndigheten.

Under debatten om riksheraldikerämbetet har den tanken framkastats, att dess nuvarande uppgifter skulle kunna uppdelas på skilda myndigheter så att vitterhetsakademien skulle handlägga statliga frågor med undantag av de militära, som skulle behandlas av armémuseets ledning. Kommunala myndigheter och enskilda personer skulle slutligen i heraldiska frågor hänvisas till privata organisationer. Utredningsmannen avvisar tanken på en dylik uppdelning med följande motivering.

Då numera, särskilt genom 1936 års tillägg till instruktioner för riksheraldikern, samtliga frågor av heraldisk natur underställts ämbetets behandling och därigenom en enhetlig behandling av sådana frågor ernåtts, skulle en uppdelning på sätt som föreslagits helt visst innebära en förändring till det sämre. Det är svårt att förstå vilka fördelar som skulle vinnas genom

en uppdelning. Det har pekats på minskade utgifter men även för nu nämnda uppgifter skulle viss personal erfordras eller åtminstone ökad ersättning behöva utgå till redan befintlig personal. Såvitt nu kan bedömas bör den vunna enhetligheten i bedömandet av heraldiska frågor bevaras. Här kan även påpekas de skyldigheter, som åvila riksheraldikerämbetet att verkställa utredningar och avgiva utlåtanden i ärenden beträffande sökande av tillstånd att använda vissa svenska officiella beteckningar i varumärke m. m. ävensom att lämna allmän åklagare begärd upplysning i heraldiska spörsmål. Allt talar således för att behandlingen av alla heraldiska frågor samlas hos *en* statlig myndighet.

Utredningsmannen framhåller, att det är förenat med vissa svårigheter att bedöma hur stor *personal* som behövs för den heraldiska verksamheten. Av den redogörelse som lämnats rörande antalet och naturen av de hos ämbetet behandlade ärendena samt av inhämtade upplysningar om arbetets art och omfattning anser sig utredningsmannen kunna draga den slutsatsen, att *en* person med heltidstjänstgöring skall kunna fullgöra samtliga egentliga uppgifter. Därest denne erhåller viss hjälp med vård av arkiv, förande av registratur och förteckningar samt renskrivning och expedition, vilket allt torde kunna utföras av ett halvtidstjänstgörande biträde, skulle ytterligare personal icke ständigt vara erforderlig. Emellertid anser utredningsmannen lämpligt, att någon finnes tillgänglig för tjänstgöring såsom vikarie under semester och annan ledighet för den heraldiska tjänstemannen samt som sakkunnigt biträde åt denne, när arbetet tidvis kan erfordra större arbetskraft.

Då det gäller den heraldiska myndighetens *organisation* kan olika vägar beträdas. Man kan bibehålla det nuvarande ämbetet med den ändringen att det likställes med andra statliga institutioner såväl beträffande organisation som finansiering. Eller också kan ämbetets uppgifter i sin helhet överföras till annat verk, som erhåller särskild personal för dessa uppgifter. De olika möjligheter, som sålunda erbjuder sig, diskuteras av utredningsmannen på följande sätt.

För den förra lösningen talar ämbetets nuvarande självständiga ställning baserad på en lång tradition och även att dess uppgifter äro till största delen av så speciell natur att en förening med annan institution icke i första hand framstår såsom naturlig. Häremot kan framhållas, att de heraldiska ärendena dock icke äro av så stor betydelse eller så många, att ett självständigt ämbetsverk behöves för deras handläggning. Med ett ämbetsverk följa utgifter, som kunna inskränkas, om en anslutning sker till annan institution, särskilt om den större institutionen i sina lokaler kan bereda plats jämväl för den mindre. Utgifterna ökas för den självständiga institutionen såväl beträffande biträdes- och vaktpersonal som för lokal med värme och lyse samt städning; även övriga omkostnader bliva större. Ifråga om personalen är att märka, att det blir lättare att ordna med vikarie under semester och annan ledighet samt även rekrytering, om en förläggning till en större institution genomföres.

De enda institutioner, som därvid kunna komma ifråga, äro riksarkivet och vitterhetsakademien. För det förra talar främst, att största delen av det material, som en heraldisk institution behöver för bedömning av förslag till vapenbilder, finnes i riksarkivets samlingar. Särskilt när det gäller kommunala vapen är det av vikt att få fram äldre sigill; avtryck av dessa befinna sig i de allra flesta fall i riksarkivet eller i de under detta lydande lands- och länsarkiven. Riksheraldikerämbetets personal är redan nu främst hänvisad till riksarkivet för studier och ett samarbete måste alltid finnas mellan heraldisk myndighet och detta ämbetsverk. En anknytning till riksarkivet skulle också främja vad som förut kallats den historiska förståelsen vid heraldikens tillämpning; genom ett inlemmande i denna historiskt-vetenskapliga institution skulle större garantier vinnas för en bedömning av de heraldiska problemen utifrån ett historiskt perspektiv. Även en behandling av heraldiskt-vetenskapliga frågor — d. v. s. översikt av vapnens historiska utveckling — skulle gagnas av tillhörigheten till riksarkivet. Slutligen skulle arbetet med de heraldiska problemen gynnas av tillgången till riksarkivets bibliotek, utökat med speciallitteratur i heraldiska frågor.

För en anslutning till vitterhetsakademien eller närmast till det därmed förbundna statliga ämbetsverket, riksantikvarieämbetet, talar att ett samband förut funnits mellan riksheraldikerämbetet och akademien. Riksantikvarieämbetet har till uppgift att vårda skilda områden inom kulturförvaltningen och otänkbart är icke att även lägga de heraldiska frågornas behandling under detta ämbete. Det synes emellertid som om de närmare beröringspunkterna icke äro många och icke heller av större betydelse. Av de under riksantikvarieämbetet lydande institutionerna skulle myntkabinetet kunna sägas vara av viss betydelse för heraldiken, liksom även numismatiken, den vetenskapliga behandlingen av mynt- och medaljer. Emellertid torde myntkabinetets samlingar endast behöva konsulteras i undantagsfall och icke i samma omfattning som riksarkivets. Även här skulle heraldiken hava förmånen av ett utmärkt historiskt bibliotek och den heraldiska personalen kunde träda i kontakt med annan historiskt och konsthistoriskt utbildad personal. De huvudsakliga skälen för att ej lägga heraldikfrågorna under riksantikvarieämbetet äro dels att detta ämbete redan omspanner så stora och skilda områden att det icke synes lämpligt att ytterligare vidga dess förvaltningsområde, dels att behandlingen av heraldiska frågor på ett mera naturligt sätt kunna anknytas till riksarkivet än till riksantikvarieämbetet. Förbindelserna till riksarkivet hava varit livliga både lokalt och personellt under långa tider och där finnas de viktigaste källorna till heraldikens historia i vårt land. Samarbetet med riksantikvarieämbetet har aldrig varit så livligt som med riksarkivet och aldrig visat sig nödvändigt.

Utredningsmannen anser sålunda, att de flesta skälen talar för att den heraldiska institutionen förlägges till r i k s a r k i v e t, samt påpekar, att detta är en naturlig lösning på frågan, eftersom de heraldiska göromålen inom de övriga nordiska länderna på ett eller annat sätt är knutna till riksarkiven.

Den nya myndigheten för heraldiska frågor skulle vara av samma art som det nuvarande riksheraldikerämbetet, d. v. s. en myndighet för uppgörande av förslag i heraldiska frågor och för granskning av vapen m. m.

men icke en beslutande myndighet. Riksarkivet borde därför icke ingripa i heraldikermyndighetens uppgifter, utan denna skulle på eget ansvar avgiva sina yttranden och förslag. Riksarkivet skulle endast ha den allmänna uppsikten över de heraldiska ärendenas handläggning, deltaga i utseendet av personalen på samma sätt som inom riksarkivet i övrigt samt handha denna avdelnings ekonomiska och andra administrativa ärenden. Avdelningen borde lokalt förenas med riksarkivet och i planerna för en ny riksarkivbyggnad borde även erforderliga lokaler åt den heraldiska myndigheten beräknas.

Efter nu angivna övertväganden föreslår utredningsmannen, att inom riksarkivet bildas en särskild, utanför byråindelningen stående sektion under ledning av en befattningshavare, benämnd heraldiker och sektionsföreståndare, i likhet med övriga sektionsföreståndare placerad i Ca 29 (numera 31). Till heraldikerns hjälp skulle anställas ett kanslibitråde i Ce 11 med halvtidstjänstgöring. Som vikarie för heraldikern och vid behov såsom biträde vid handläggning av större ärenden skulle anlitas annan befattningshavare vid riksarkivet. För ändamålet borde avlöningsanslaget uppräknas med belopp motsvarande lönen för en halvtidsamanuens i befördringsgången.

Om det skulle visa sig, att heraldikern icke blir fullt sysselsatt genom de honom åliggande uppgifterna, är det — framhåller utredningsmannen — givet att riksarkivet skall kunna använda honom för de andra uppgifter inom arkivet, som lämpligen kan anförtros honom.

Uppgörande av ritningar till vapen sker nu genom personer utanför riksheraldikerämbetet mot särskild ersättning. Enligt utredningsmannen bör för framtiden förfaras på liknande sätt och medel för ändamålet beräknas under omkostnadsstaten.

Såsom kompetensfordringar för heraldikerbefattningen bör enligt utredningsmannen — utöver filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen eller statsvetenskaplig examen av viss omfattning — krävas filosofie licentiatexamen i historia jämte kunskaper i heraldik, visade genom examenskurser, genom utgivna skrifter eller på annat sätt.

Utredningsmannen framhåller, att då som en följd av den föreslagna omorganisationen kostnaderna för den heraldiska verksamheten skall belasta statsverket bör givetvis systemet med sportler, som gör riksheraldikerämbetet till en självförsörjande institution, avskaffas. Ersättning för heraldiska uppdrag föreslås skola utgå enligt särskild taxa och inlevereras till statsverket. Endast i de fall, då statliga organ är uppdragsgivare, bör ersättning icke utgå. Med hänsyn till det förändrade penningvärdet ifrågasättes om icke en översyn av de nuvarande ersättningsbestämmelserna är påkallad.

De årliga kostnaderna för genomförande av utredningsmannens förslag kan givas i huvudsak följande sammanfattning.

Avlöningar	+ 30 400
Expenser	+ 3 500
Ersättning för utförande av heraldiska ritningar	+ 4 500
Beräknade inkomster av den heraldiska verksamheten (efter 30 procent höjning av nuvarande ersättningar	— 30 200
Bortfall av ersättning för statliga uppdrag	— 3 500
	<hr/>
	Summa kronor 4 700

Dessutom tillkommer engångsanslag för inköp av heraldisk litteratur till riksarkivets bibliotek (4 000 kronor) och för inköp av möbler och utrustning.

Remissyttrandena.

Remissyttrandena redovisas här endast i den mån de bedömes vara av betydelse i förevarande sammanhang. I övrigt torde få hänvisas till handlingarna.

Riksarkivet förordar i första hand, att riksheraldikerämbetet bevaras såsom självständig institutionsform under ledning av en nämnd med riksarkivarien som ordförande, företrädare för antikvarisk, konstnärlig och juridisk sakkunskap som medlemmar och (riks-)heraldikern som sekreterare. Därest möjligheter att genomföra denna anordning ej anses föreligga, vill riksarkivet i andra hand icke motsätta sig utredningsmannens förslag om ämbetets anknytning till riksarkivet.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien åberopar såsom eget utlåtande ett yttrande i ämnet av sin historiska nämnd. Nämnden föreslår, att ett »statens heraldiska kontor» med principiell självständighet upprättas i sådan anslutning till riksarkivet, som möjliggör ett regelbundet utnyttjande av dess bestånd för kontorets arbete. Det allmänna inseendet över kontoret anförtros åt en nämnd bestående av riksarkivarien som självskrivnen ordförande, riksantikvariern eller den han i sitt ställe förordnar, en av akademien för de fria konsterna utsedd ledamot och en av Kungl. Maj:t förordnad juridisk sakkunnig. Heraldikern föreslås skola avgöra de löpande ärendena på eget ansvar, men det bör fastslås att frågor av principiell vikt skola föreläggas nämnden.

Riksheraldikerämbetet ansluter sig till den av vitterhetsakademien föreslagna lösningen av organisationsfrågan samt framför vissa förslag om avgränsningen av frågor, som bör anses vara av principiell vikt och sålunda föreläggas nämnden. Enligt ämbetets uppfattning bör statliga myndigheter för åt dem utförda uppdrag endast ersätta omkostnader utanför den heraldiska myndighetens lönekonto, d. v. s. främst ritningar, men däremot icke ersätta tjänstemännens arbetsprestanda.

Statskontoret biträder i stort sett förslaget. Ämbetsverket hyser dock en viss tvekan rörande lämpligheten att på förslaget sätt frikoppla riksarkivet från bestämmanderätten i fråga om de heraldiska ärendena. Det

bör därför undersökas, om icke yttranden och förslag i viktigare och mera principiella ärenden kunde underställas riksarkivets prövning. Tjänsten som heraldiker bör tills vidare upptagas på extra ordinarie stat. Taxerevisionen bör ske med utgångspunkt från att inflytande avgifter med betryggande säkerhetsmarginal skola täcka samtliga med verksamheten förenade utgifter. Hänsyn bör sålunda även tagas till uppkommande pensions- och hyreskostnader. I motsats till utredningsmannen anser statskontoret vidare, att avgifter i princip bör erläggas av andra statliga myndigheter för åt dem utförda uppdrag, varigenom institutionens karaktär av självbärande ytterligare markeras.

Statens lönenämnd, styrelsen för svenska stadsförbundet och styrelsen för svenska landskommunernas förbund har ingen erinran mot utredningsmannens förslag. Dock ifrågasätter sistnämnda styrelse om det är lämpligt att låta anstå med genomförandet till dess den nuvarande riksheraldikern avgår. Ytterligare ett betydande antal landskommuner torde komma att skaffa sig vapen. Därest den heraldiska myndigheten icke ges en tidsenlig organisation, räknar styrelsen med att kommunerna i stigande omfattning kommer att vända sig till ett enskilt med riksheraldikerämbetet konkurrerande företag.

Samfundet för hembygdsvård föreslår, att vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien återfår sin forna ställning som statlig remiss- och konsultationsmyndighet i heraldiska angelägenheter.

Hovkamreraren *A. Berghman*, sekreteraren *H. E. Eriksson* och revisorn *U. Lindgren* har i ingivna skrifter framfört vissa synpunkter rörande den heraldiska verksamhetens framtida organisation.

Departementschefen.

I likhet med utredningsmannen anser jag, att de heraldiska frågorna även i fortsättningen bör ankomma på en statlig myndighet. I valet mellan att bibehålla det nuvarande riksheraldikerämbetet, om ock i moderniserad form, eller att överföra ämbetets uppgifter till ett annat verk har utredningsmannen förordat den senare möjligheten. Detta anser jag riktigt, särskilt med hänsyn till den ytterst begränsade personalorganisation det här är fråga om.

Utredningsmannen föreslår, att den heraldiska myndigheten förlägges till riksarkivet och där organiseras såsom en särskild utanför byråindelningen stående sektion under ledning av en befattningshavare, benämnd heraldiker och sektionsföreståndare. Sektionen skulle, liksom det nuvarande riksheraldikerämbetet, vara en myndighet för uppgörande av förslag i heraldiska frågor och för granskning av vapen m. m. men icke en beslutande myndighet. Heraldikern skulle på eget ansvar avge yttranden och förslag. Riksarkivet skulle endast ha den allmänna uppsikten över ärendenas handlägg-

ning, deltaga i utseende av personalen på samma sätt som inom riksarkivet i övrigt samt handha sektionens ekonomiska och andra administrativa ärenden.

Denna organisation anser jag mig i stort sett kunna godta och vill allenast invända, att någon möjlighet till underställning av komplicerade och principiellt viktiga heraldiska ärenden bör tillskapas. Den närmast till hands liggande utvägen skulle väl vara att dylika ärenden underställdes riksarkivets prövning. Det torde emellertid för riksarkivet såsom ämbetsverk möta svårigheter att överta en sådan uppgift. Det synes ej heller skäligt att — såsom eljest vore tänkbart — lägga detta ansvar för de svåraste frågorna på det heraldiska området på en enda man, nämligen riksarkivarien personligen. Jag anser därför, att problemet bör lösas genom inrättande för ändamålet av en särskild heraldisk nämnd, med riksarkivarien som självskrivnen ordförande. I nämnden bör som övriga ledamöter ingå riksantikvariern, en konstnärligt sakkunnig, föreslagen av konstakademien, samt en jurist, de två sistnämnda utsedda av Kungl. Maj:t. Nämnden torde böra benämnas Statens heraldiska nämnd. Dess funktioner bör närmare regleras genom av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter. Till ledamöterna torde böra utgå arvoden enligt närmare föreskrifter av Kungl. Maj:t. För ändamålet torde å riksarkivets avlöningsstat uppföras en särskild arvodespost, vilken i avvaktan på närmare erfarenhet rörande omfattningen av nämndens arbetsuppgifter torde böra beräknas till förslagsvis 1 500 kronor.

Med den föreslagna förläggningen av den heraldiska verksamheten till riksarkivet följer, att de heraldiska arbetsuppgifterna bör ombesörjas av riksarkivets personal. Detta kan emellertid ej ske utan att riksarkivet erhåller en viss personalförstärkning. Jag föreslår i sådant hänseende, att ämbetsverkets personal utökas med en heltidstjänstgörande och två halvtidstjänstgörande tjänstemän. Dessa bör ha att i första hand syssla med de heraldiska ärendena. Därest emellertid dessa ärenden icke skulle medföra full sysselsättning för den angivna tjänstgöringstiden, bör tjänstemännen ha att i likhet med riksarkivets andra tjänstemän fullgöra arbetsuppgifter i övrigt inom ämbetsverket efter riksarkivariens prövning.

Av de nya tjänstemännen torde föreståndaren för den heraldiska sektionen böra benämnas heraldiker och förste arkivarie. Hans tjänst bör placeras i lönegrad Ce 31 och redovisas å personalförteckningen. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser om kompetensfordringarna för innehavaren av denna befattning. De halvtidstjänstgörande tjänstemännen bör anställas såsom amanuens respektive kontorsbiträde, båda i beföringsgången.

Till frågan om erforderlig medelsanvisning till bestridande av omkostnader för den heraldiska verksamheten återkommer jag under nästa punkt.

Som en följd av vad jag nu förordat rörande den heraldiska verksamheten kommer det föråldrade systemet med sportler, som nu gör riksheraldiker-

ämbetet till en självförsörjande institution, att upphöra. Såsom utredningsmannen föreslagit bör ersättning för heraldiska uppdrag fortfarande utgå och inlevereras till statsverket. Endast i de fall då staten är uppdragsgivare torde ersättning ej böra utgå. De nuvarande ersättningsbestämmelserna torde böra revideras med utgångspunkt från att inflytande avgifter såvitt möjligt kommer att täcka samtliga med den heraldiska verksamheten för-
enade utgifter.

I fråga om tidpunkten för den nya organisationens genomförande har utredningsmannen uttalat, att genomförandet icke kan ske förrän den nuvarande riksheraldikern lämnar sin befattning och att denne — med hänsyn till det sätt varpå han utnämnts och då han i sin egenskap av riksheraldiker icke erhåller pension — måste få kvarstå så länge han önskar. Den nuvarande riksheraldikern, som är född år 1879 och som sedan år 1946 åtnjuter tjänstepension såsom f. d. extra ordinarie arkivarie i riksarkivet med ett pensionsbelopp av 6 240 kronor för år jämte rörligt tillägg, har i en särskild skrivelse anslutit sig till denna utredningsmannens uppfattning samt förklarat, att han icke ansåge sig skyldig avgå från riksheraldikerbefattningen med mindre han hölles skadeslös för bortfallet av de sportelinkomster, som åtföljt tjänsten. Statskontoret däremot har i utlåtande över en annan särskild framställning av den nuvarande riksheraldikern, avseende pension vid avgången från riksheraldikerbefattningen, hävdad den uppfattningen, att Kungl. Maj:t skulle vara oförhindrad att entlediga riksheraldikern i samband med en omorganisation av det nuvarande riksheraldikerämbetet. I anledning av de olika uppfattningar, som sålunda kommit till uttryck, har jag föranstaltat om en särskild juridisk undersökning av frågan om riksheraldikerns oavsättlighet. Denna undersökning har givit vid handen, att någon oavsättlighet icke föreligger. Hinder föreligger därför ej ur denna synpunkt att låta omorganisationen träda i kraft den 1 juli 1953. Jag föreslår, att omorganisationen verkställs från och med nämnda dag.

Enligt den verkställda undersökningen föreligger ingen rätt för den nuvarande riksheraldikern att få ersättning för bortfallet av sportelinkomsterna från tjänsten. Emellertid synes det skäligt, att han erhåller en viss engångsersättning i samband med att tjänsten frångår honom. Jag föreslår, att under riksarkivets icke-ordinarieanslag för nästa budgetår beräknas ett belopp av 5 000 kronor att i samband med riksarkivets övertagande av de heraldiska frågorna utbetalas till den nuvarande riksheraldikern. Det föreslagna beloppet motsvarar drygt ett halvt års sportelinkomster enligt medeltalsberäkningen för åren 1947—52.

I anledning av riksarkivets anslagsäskanden för nästa budgetår anser jag mig böra under icke-ordinarieposten beräkna medel för anställande av ett kontorsbiträde i befordringsgången med halvtidstjänstgöring och för fortsatt tillfällig anställning av en bokbindare i 11 löneklassen. Lönegradsplaceringen av biträdestjänsten i Ce 11 vid bokbinderi-

och konserveringsavdelningen skall enligt beslut av 1952 års riksdag (höst-sessionen) vara oförändrad. Frågan om uppflyttning av en biträdestjänst vid reproduktionsavdelningen är jag icke beredd att nu pröva.

Vid bifall till vad jag i det föregående förordat och med hänsyn tagen jämväl till utgiftsökningar av automatisk natur beräknar jag avlöningsanslaget till 810 500 kronor med den fördelning på olika poster, som framgår av avlöningsstaten i efterföljande hemställan. Detta innebär en anslagshöjning med 175 500 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) besluta den omorganisation av riksheraldikerämbetet, som jag i det föregående förordat;
- b) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1953/54, vidtaga den ändring i personalförteckningen för riksarkivet, som föranledes av vad jag i det föregående anförde;
- c) godkänna följande avlöningsstat för riksarkivet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1953/54:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	304 300
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	1 500
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	228 700
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	276 000
	Summa kronor 810 500

d) till *Riksarkivet*: *Avlöningar* för budgetåret 1953/54 anvisa ett förslagsanslag av 810 500 kronor.

2. Riksarkivet: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1951/52	105 500	117 427
1952/53 (statsliggaren s. 441)	100 300	
1953/54 (förslag)	113 800	

I sina anslagsäskanden för nästa budgetår hemställer *riksarkivet* om en höjning av detta förslagsanslag med i runt tal 11 000 kronor. Därvid beräknas höjning av posten till reseersättningar med 100 kronor, av posten till publikationstryck med 1 000 kronor, av delposten till reproduktionsverksamheten med 9 000 kronor samt av delposten till materiel för bok-

bindning och konservering m. m. med i runt tal 1 400 kronor. I fråga om delposten till övriga expenser beräknas en minskning med 500 kronor.

Av handlingarna inhämtas bland annat följande.

Övriga expenser. Delposten är nu upptagen till 48 500 kronor, varav 7 000 kronor avse engångsutgifter och 41 500 kronor löpande utgifter. På grund av väntad prisstegring föreslås uppräknig av sistnämnda belopp med 6 500 kronor. Då engångsanvisningen samtidigt bortfaller, blir resultatet en minskning med 500 kronor.

Publikationstryck. Den begärda höjningen, 1 000 kronor, erfordras för att möjliggöra tryckning av en dubbelvolym av Meddelanden från svenska riksarkivet, vilken skulle innehålla årsberättelserna för åren 1951 och 1952 samt några vetenskapliga undersökningar.

Reproduktionsverksamheten. Den begärda ökningen, 9 000 kronor avses som engångsanvisning för ersättning av försliten och nyan-skaffning av sådan fotografisk materiel, varigenom arbetet kan ytterligare underlättas och produktionskapaciteten ökas. Beloppet skulle sålunda användas för anskaffning av en ny torktrumma för fotostatkopior, sköljkar och framkallningsskålar, framkallningstank för film och automatisk ventil för sköljvatten ävensom för inredning av kopieringsrum.

Materiel för bokbindning och konservering m. m. På grund av ökade arbetskostnader beräknas en höjning av anslagsmedlen till biblioteksbindning (nu 3 000 kronor) med 1 000 kronor. För inbindning av ett antal volymer ur ett inköpt bokparti beräknas i runt tal 1 800 kronor. Ett för bindning för referensbiblioteket avsett belopp å 1 400 kronor beräknas bortfalla. Resultatet skulle alltså bli en höjning med 1 400 kronor.

Departementschefen. Under delposten till övriga expenser beräknar jag i anledning av riksarkivets anslagsäskanden en ökning av anslagsmedlen till löpande utgifter med 2 000 kronor. Med hänsyn till att jag under föregående punkt förordat inrättande av en heraldisk sektion i riksarkivet torde under denna delpost böra anvisas ytterligare 4 500 kronor, varav 3 500 kronor för löpande utgifter och 1 000 kronor för anskaffning av heraldisk litteratur. Då samtidigt ett för innevarande budgetår anvisat engångsbelopp å 7 000 kronor bortfaller, bör hela delposten minskas med 500 kronor.

Såsom riksarkivet föreslagit torde anslagsposten till publikationstryck böra höjas med 1 000 kronor.

Även riksarkivets förslag om en engångsanvisning av 9 000 kronor för reproduktionsverksamheten anser jag mig böra tillstyrka. Medelsanvisningen, som ju åsyftar att underlätta arbetet och höja produktionskapaciteten, torde så småningom betala sig i form av ökade inkomster på verksamheten.

Under delposten till materiel för bokbindning och konservering m. m. torde på grund av höjda arbetskostnader anslagsmedlen för biblioteksbindning böra höjas med 900 kronor. Då samtidigt ett till bindning för referensbiblioteket avsett belopp å 1 400 kronor bortfaller, torde delposten ifråga böra sänkas med 500 kronor.

Under anslagsposten till övriga utgifter torde böra uppföras en ny delpost, betecknad »Ersättning för utförande av heraldiska ritningar» å förslagsvis 4 500 kronor.

Vid bifall till vad jag förordat torde förevarande anslag för nästa budgetår böra höjas med 13 500 kronor till 113 800 kronor. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksarkivet: Omkostnader* för budgetåret 1953/54 anvisa ett förslagsanslag av 113 800 kronor.

Vad departementschefen sålunda under punkterna 1 och 2 hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Bertil Cederlund.